

Periode 3 - Boeren op droge refugia in een nat landschap (3400 - 800 v.Chr.)

Toelichting op de landschapskaart

Rond circa 3850 voor Christus bereikte de invloed van de zee en het binnendringende water zijn meest oostelijke punt. De zeespiegel lag rond die tijd nog steeds ongeveer 5 meter lager dan nu, maar de snelheid van de zeespiegelstijging nam steeds verder af. Ondertussen bleef de zee zand en slib naar het kustgebied aanvoeren, in grotere hoeveelheden dan nodig was om de zeespiegelstijging te compenseren. Hierdoor werden de gevormde strandwallen niet meer overstromd en konden ze zich in zeewaartse richting uitbouwen. Het getijdenbekken slibde dicht en de kust raakte langzamerhand gesloten met uitzondering van een paar locaties: het Westfriese zeegat bij Bergen bleef nog open tot ongeveer 1300 voor Christus en de monding van het Oer-IJ tussen IJmuiden en Castricum tot omstreeks het begin van de jaartelling. Het achterliggende pleistocene bekken was inmiddels voor een groot deel gevuld met (mariene) sediment. Door de rustige en zoete omstandigheden en dankzij de doorgaande zeespiegelstijging begon op grote schaal veen tot ontwikkeling te komen. Meertjes begonnen te verlanden en na verloop van tijd raakte het hele gebied bedekt met veen (Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen laagpakket) en was er sprake van één groot veenmoeras. Doordat de hoogteverschillen tussen het noordelijke keileemgebied en het zuidelijke deel van het IJsselmeergebied inmiddels waren genivelleerd, vervaagden de verschillen; het werd allemaal veengebied.

Uitzondering bleef lange tijd West-Friesland. Het Westfriese zeegat zorgde via een uitgebreid krekensysteem voor mariene invloed in het gebied waardoor er geen uitgestrekte veengebieden tot ontwikkeling kwamen. Het gebied stond onder wisselende invloed van zoet en zout water. In het begin van de periode zal dit getijdengebied zich hebben uitgestrekt tot in het huidige IJsselmeergebied (zie kaart), maar doordat het zeegat voortdurend verder dichtslibde werd de mariene invloed steeds minder. Tot omstreeks 1300 voor Christus het zeegat helemaal dicht was en er ook in West-Friesland veen tot ontwikkeling kon komen. Omstreeks 2000 voor Christus bestond het hele IJsselmeergebied uit veenmoeras, waarbinnen enkele zoetwatermeren lagen die gedurende de periode steeds groter werden, omdat de afwatering richting het westen, via het Oer-IJ en het Westfriese zeegat, verslechterde. In de beginfase zal het veengebied vooral hebben bestaan uit eutrofe riet- en zeggemoerassen, maar na verloop van

tijd kon er ook oligotroof hoogveen tot ontwikkeling komen. Deze hoogveenkussens werden doorsneden door veenrivieren waarlangs meer eutrofe venen lagen. Waar deze veenrivieren precies hebben gelopen is niet bekend. Vermoedelijk heeft er ter hoogte van de Oer-Vecht, aansluitend op de kwelders en het zeegat van West-Friesland een waterloop gelegen en ook in het zuiden, aansluitend op het Oer-IJ. Naast de afwatering waren deze veenrivieren tevens de enige ontsluiting van het gebied. Ter hoogte van het Oer-Vechtdal – waar nog altijd de Vecht stroomde – lag zodoende mogelijk een oost-west corridor tussen West-Friesland en de bewoonde hoge pleistocene gronden in het oosten. De bescheiden archeologische informatie die we op dit moment hebben wijst erop dat in ieder geval de hogere delen van het landschap door de mens benut en bewoond zijn geweest (o.a. bewoning bij Schokland P14), maar dat ook van de nattere zones gebruik werd gemaakt (viswieren te Emmeloord, Almere).

Vos, P.C., Van der Meulen, M.J., Bazelmans, J., Weerts, H.J.T. (red), 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen: landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam.

Zijverden, W. van, 2017: *After the deluge: a palaeogeographical reconstruction of Bronze Age West-Frisia (2000-800 BC)*, Leiden.

Heeft u vragen?

Bel dan 033 – 421 7 456 of stuur een mail naar info@cultureelerfgoed.nl.
www.cultureelerfgoed.nl

Teksten gerealiseerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Mooi Noord Holland

Kaartmateriaal: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Vestigia BV

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

November 2020

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort.

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.